The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

Received: *March 2, 2026* | **Revisions Requested:** - | **Revision Received:** -
Accepted: *May 27, 2026* | **Published Online:** *August 5, 2026*

Licensed (C) by Creative Commons Attribution International License 4.0 (CC BY-NC-SA)

DOI: 10.62524/msj.2026.4.2.22

Рекомендації щодо підвищення якості економічного забезпечення оцінювання спроможності наявної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки до протидії сучасним викликам

Максим Пусан
ад'юнкт (штатний) науково-організаційного відділу
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
03189, вулиця Юлії Здановської, 81, Київ, Україна
e-mail: maksym_pusan_science@ukr.net
ORCID: 0009-0008-5216-9349

Анотація. Статтю присвячено комплексному дослідженню спроможності наявної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки до протидії сучасним викликам. Актуальність публікації зумовлена наявністю комплексу сучасних викликів, які спричиняють недостатню спроможність цієї архітектури безпеки. Метою статті є оцінювання спроможності наявної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки до протидії сучасним викликам. Методологію дослідження становлять системний та історичний підходи, що дають змогу проаналізувати нездатність чинної архітектури безпеки адекватно реагувати на сучасні загрози. У роботі встановлено логічну залежність між актуальними викликами та обмеженою ефективністю наявної системи безпеки. Застосовано компаративний метод для співставлення сучасних загроз із потенціалом архітектури безпеки. У статті визначено комплекс сучасних викликів, що постають перед загальноєвропейською системою колективної безпеки. З'ясовано, що зазначена архітектура безпеки демонструє недостатню спроможність до протидії сучасним викликам. Водночас аргументовано, що недостатня спроможність спричинена комплексом взаємозалежних чинників. Визначено, що наявна договірна архітектура загальноєвропейської системи колективної безпеки потребує істотної трансформації та реорганізації. Матеріали статті можуть бути використані для подальшого дослідження проблем загальноєвропейської системи колективної безпеки, зокрема її структури, термінології, основної проблематики та пошуку шляхів їх вирішення. Стаття може бути корисною для науковців та аналітиків, причетних до аналізу сучасного стану системи контролю над звичайним озброєнням, заходів зі зміцнення довіри та безпеки, а також загальноєвропейської системи колективної безпеки. Напрямом подальших досліджень може бути аналіз структури архітектури безпеки, зокрема історичного аспекту, а також визначені цілі й досягнені результати.

Ключові слова: договірна архітектура загальноєвропейської системи колективної безпеки, контроль над звичайним озброєнням, заходи зі зміцнення довіри та безпеки, безпекове середовище, військова транспарентність, розвиток технологій, міжнародні безпекові організації, широкомасштабне вторгнення російської федерації в Україну.

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

Вступ (Introduction)

Нині вже очевидно, що наявна договірна архітектура загальноєвропейської системи колективної безпеки (далі – архітектура безпеки) продемонструвала недостатню спроможність до протидії сучасним викликам.

Широкомасштабне вторгнення російської федерації (далі – рф) в Україну, військові інтервенції росії у грузинські регіони Південної Осетії й Абхазії, Придністровський регіон Молдови, вірмено-азербайджанське протистояння навколо Нагірного Карабаху свідчать про глибину та масштаб сучасних воєнних викликів, які постають перед архітектурою безпеки. Своєю чергою, зазначені конфлікти демонструють виклик воєнного протистояння, оскільки архітектура безпеки недостатньо спроможна їм запобігти й локалізувати. На тлі цих подій особливо чітко простежується зміна загальноєвропейського середовища безпеки, що супроводжується появою нових форм міждержавної взаємодії та протистояння. Саме в цьому контексті формування Організації Договору про колективну безпеку, виникнення нових безпекових коаліцій і розширення наявних оборонних союзів значно впливають на архітектуру безпеки, що недостатньо адаптивна до таких безпекових змін. Зазначені аспекти характеризують коаліційні виклики для архітектури безпеки. Паралельно із цими процесами відбувається інтенсивне нарощування наступального військового потенціалу окремих держав, що у поєднанні з потенційним зосередженням значних військових формувань поблизу державних кордонів формує окрему групу викликів, пов’язаних із потенційним порушенням балансу сил та зростанням ризиків ескалації між державами чи альянсами в загальноєвропейському регіоні. Водночас зазначені тенденції актуалізують питання щодо ефективності наявних міжнародних безпекових інституцій, покликаних забезпечувати стабільність і безпеку в загальноєвропейському регіоні. З огляду на зниження функціональної спроможності таких універсальних міжнародних безпекових інституцій, як ООН та ОБСЄ, домінування принципу одноголосності й консенсусу, а також право вето у процесі ухвалення рішень увиразнюються інституційні виклики архітектури безпеки. Водночас добровільність участі держав у міжнародних безпекових договорах і відсутність ефективних механізмів притягнення до відповідальності за порушення договірних зобов’язань зумовлюють виникнення договірних викликів для архітектури безпеки. На окрему увагу заслуговують технологічні зрушення, які істотно змінюють специфіку сучасних воєнних загроз. Стрімкий розвиток штучного інтелекту, безпілотних і роботизованих систем та їх активна інтеграція у військову сферу не лише розширюють можливості ведення бойових дій, а й ускладнюють механізми контролю за такими технологіями та їх стримування, що, своєю чергою, стає технологічним викликом для архітектури безпеки. На цьому тлі недостатній рівень військової транспарентності в діяльності держав посилює виклик безпековій прозорості, підриваючи взаємну довіру та знижуючи рівень безпекової прозорості серед загальноєвропейських країн. Зважаючи на це, розглянуті виклики зумовлюють виникнення комплексної недостатньої спроможності архітектури безпеки.

У сучасному безпековому середовищі дедалі складніше розглядати загальноєвропейську систему колективної безпеки як цілісний і комплексний механізм забезпечення безпеки. Натомість спостерігається її розподіл на окремі безпекові підсистеми, умовно на “європейську” та “російськоцентричну”. Кожну з них формує колектив держав, об’єднаних спільними безпековими інтересами та інституційними межами в загальноєвропейському регіоні. Крім того, ці системи поєднані спільними міжнародними безпековими договорами в межах загальноєвропейського регіону. Беручи це до уваги, архітектуру безпеки можна розглядати як системно організовану, комплексну та взаємодійну архітектуру, що функціонує в межах єдиного просторового виміру, зокрема загальноєвропейського регіону, в якому поєднані інститути національної безпеки, механізми взаємодії та інструменти міждержавного безпекового співробітництва.

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

Методологічна основа (Methodological Framework)

В основу дослідження покладено системний та історичний підходи до розгляду недостатньої спроможності архітектури безпеки до протидії сучасним викликам. Побудовано логічний взаємозв'язок між сучасними викликами та недостатньою спроможністю архітектури безпеки. Використано метод порівняння у зіставленні сучасних викликів з архітектурою безпеки.

Результати та обговорення (Results and Discussions)

Недостатня спроможність наявної договірної архітектури безпеки до протидії викликам зумовлена комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких можна виокремити такі:

1. Міжнародні безпекові інституції мають ознаки недостатньої спроможності до ефективного запобігання сучасним безпековим викликам, а також адаптації до зміни глобального середовища безпеки. Дослідження Ю. Михальського, О. Кендуса і Д. Гороховського (2025) показали, що недостатня спроможність міжнародних безпекових інституцій особливо увиразнилася в контексті широкомасштабного вторгнення рф в Україну, що обмежило ефективність механізмів запобігання сучасним безпековим викликам [1]. Водночас О. Буряченко (2024) наголошує, що недостатня спроможність міжнародних безпекових інституцій ефективно запобігати сучасним безпековим викликам має ознаки тривалого процесу [2]. Визначено цілий спектр умов недостатньої спроможності європейських міжнародних безпекових інституцій та наголошено на необхідності їх істотної трансформації, зокрема, вказано на наявність застарілих інституційних, правових і фінансових механізмів міжнародних безпекових інституцій, які об'єктивно потребують комплексної реформи [2]. Також європейські міжнародні безпекові організації демонструють ознаки недостатньої адаптивності до сучасних геополітичних викликів [2]. Особливу увагу приділено ролі ООН, яка значно відстає від змін глобального безпекового середовища та недостатньо спроможна реалізовувати ефективний комплекс превентивних заходів, щоб запобігти сучасним безпековим викликам [2]. Так само ОБСЄ характеризується недостатньою адаптивністю до змін глобального безпекового середовища, тому не повною мірою спроможна до проведення ефективного комплексу превентивних та локалізаційних заходів для запобігання та протидії сучасним безпековим викликам [2]. Зокрема, такі тенденції простежуються у контексті потенційної ескалації конфлікту між рф і НАТО, Китайською Народною Республікою і Тайванем, а також активізації геополітичних інтересів США щодо Гренландії. У випадку найвищої фази ескалації цих безпекових конфліктів міжнародні безпекові інституції потенційно продемонструють чергову недостатню спроможність до їх подолання. Таким чином, широкомасштабне вторгнення рф в Україну стало черговим і водночас найбільш масштабним проявом недостатньої інституційної спроможності міжнародних безпекових інституцій у загальноєвропейському регіоні. Водночас європейські міжнародні безпекові організації залишаються недостатньо адаптивними до динамічних змін глобального безпекового середовища, що зумовлює їх обмежену ефективність у сфері запобігання сучасним безпековим викликам, зокрема стосовно архітектури безпеки, що одночасно зумовлює необхідність інституційного реформування міжнародних безпекових організацій.

2. Добровільність участі держав у міжнародних договорах та угодах у межах архітектури безпеки дає змогу ігнорувати договірні зобов'язання в разі їхньої невідповідності національним інтересам, що значно знижує ефективність реалізації договірного інструментарію. Дослідження У. Кюна (2020), положення та статус Договору про звичайні збройні сили в Європі (далі – ДЗЗСЄ) і Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки, а також заява делегації США до Спільної консультативної групи ДЗЗСЄ у 2008 році доводять, що участь держав у міжнародних договорах та угодах у межах архітектури безпеки є виключно добровільною [3–4, 32]. Як зазначає А. Гудзь (2020), за таких

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

умов держави отримують право самостійно визначати, які режими контролю над звичайним озброєнням та військовою діяльністю підтримувати й виконувати [5]. Водночас така особливість негативно впливає на ефективність договірних механізмів, оскільки держави пов'язують обсяг і специфіку імплементації договірних зобов'язань із національними інтересами. Це підтверджує, що в разі втрати зацікавленості в реалізації договірних положень держава фактично припинить виконання взятих на себе договірних зобов'язань. Характерним прикладом зазначеної тенденції є позиція російської федерації: Г. Ситник і В. Мороз (2024) звертають увагу на добровільне призупинення російською федерацією участі у ДЗЗСЄ у 2007 році, а згодом – повний її вихід з договору у 2023 році [6]. Своєю чергою, У. Кюн (2020) підтверджує, що росія розглядала ДЗЗСЄ насамперед як інструмент реалізації власних стратегічних і безпекових інтересів [3]. Після втрати відповідності договору цим інтересам рф припинила його фактичне виконання. США у 2020 році офіційно вийшли з Договору про відкрите небо, заявивши, що подальша участь більше не відповідає інтересам національної безпеки Америки через систематичні порушення договору з боку росії [7]. Отже, добровільність участі держав у міжнародних договорах та угодах у межах архітектури безпеки переважно характеризується використанням договірних положень у власних цілях, поки це відповідає виключно національним інтересам держав. Таким чином, добровільність участі європейських держав у міжнародних договорах та угодах у межах архітектури безпеки значно знижує ефективність її функціонування, особливо у сфері контролю над озброєннями та військовою діяльністю, що зумовлює недостатню спроможність архітектури безпеки.

3. Принцип одноголосності й консенсусу, а також право вето у процесі ухвалення рішень у межах міжнародних безпекових організацій характеризується блокуванням необхідних безпекових рішень, зокрема щодо модернізації договірного інструментарію, що негативно впливає на ефективність функціонування архітектури безпеки. Дослідження В. Ліпперта (2024) показує, що основою для ухвалення рішень про внесення змін і доповнень до міжнародних договорів та угод у межах архітектури безпеки є принцип одноголосності і консенсусу, а також право вето [14]. Однак цей принцип дедалі частіше стає системною перешкодою для вдосконалення архітектури безпеки у процесі модернізації міжнародних договорів та угод. Водночас автор вважає необхідність внесення змін і доповнень до міжнародних договорів та угод у межах архітектури безпеки важливим елементом реагування на постійну зміну безпекового середовища [14]. Тому такі безпекові зміни є об'єктивно необхідними. У певний час виникає ситуація, коли країни використовують інституційні положення для захисту власних односторонніх інтересів [9]. Проте саме принцип одноголосності і консенсусу, а також право вето на початковому етапі стали однією з ключових проблем для функціонування ДЗЗСЄ. Однією з держав, що демонструє такі систематичні зловживання, є рф, яка систематично використовувала принцип одноголосності і консенсусу, щоб уникнути ухвалення неприйнятних для неї рішень у межах Спільної консультативної групи з питань Договору про звичайні збройні сили в Європі, насамперед щодо виконання стамбульських зобов'язань, які вимагали припинення військового розгортання російської федерації в Молдові та Грузії [10, 33]. Водночас держави – учасниці НАТО використовували зазначений принцип, щоб уникнути ухвалення рішень про запровадження тимчасового застосування Угоди про адаптацію ДЗЗСЄ 1999 року [33]. Унаслідок цього відповідний консультативний орган поступово втратив спроможність виробляти рішення, необхідні для ефективного функціонування системи контролю над звичайним озброєнням. Аналогічна ситуація простежується і щодо Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки. Міжнародний документ, який нормативно потрібно було оновлювати кожні п'ять років, фактично не зазнавав модернізації з 2011 року через систематичне блокування з боку рф [8]. Зокрема, у 2016-му та 2019 роках рф, користуючись принципом одноголосності та правом вето, заблокувала ухвалення нового

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

пакета модернізації Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки. Як наголошує А. Граеф (2022), такі дії росії були пов'язані виключно з національними інтересами [13]. Крім того, Г. Роса-Ернандес (2023) зазначає, що неоновлення Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки внаслідок блокування удосконаленої версії з боку рф створило сприятливі умови для зростання військової непрозорості та зрештою збройної агресії і широкомасштабного її вторгнення в Україну [11]. Подібні проблеми проявилися і в межах Договору з відкритого неба. росія використовувала процедурні можливості, зокрема принцип консенсусу, щоб блокувати рішення Консультативної комісії з відкритого неба, створеної для врегулювання суперечливих питань та забезпечення ефективної імплементації договору [12]. Водночас Турецька Республіка використовувала принцип одноголосності, щоб блокувати рішення про приєднання Республіки Кіпр до Договору з відкритого неба [15, 34]. Унаслідок цього механізми ухвалення рішень дедалі частіше застосовувалися не для зміцнення довіри та безпеки між державами-учасницями, а для захисту односторонніх політичних інтересів, що підірвало життєздатність самого договору. Таким чином, принцип одноголосності та консенсусу, а також право вето у межах архітектури безпеки дедалі частіше призводять до блокування необхідних безпекових рішень, зокрема через власні національні інтереси держав, що зумовлює недостатню спроможність архітектури безпеки до протидії сучасним викликам.

4. Для архітектури безпеки характерна відсутність ефективних механізмів відповідальності за порушення договірних зобов'язань, що зумовлює її недостатню функціональну спроможність. У дослідженні В. Ліпперт (2025) зазначено, що міжнародні договори, які не містять примусових або санкційних інструментів, уразливі до систематичних порушень [9]. Водночас В. Ліпперт (2025) та А. Граеф (2022) наголошують, що однією із ключових причин недостатньої ефективності архітектури безпеки є відсутність дієвих механізмів відповідальності за порушення договірних зобов'язань [9, 13]. Як наслідок, В. Ліпперт (2024) акцентує на тому, що невиконання нормативних положень і неможливість своєчасно оновлювати міжнародні договори та угоди у межах архітектури безпеки стали чинниками, які створили сприятливі умови для реалізації збройної агресії рф проти України у 2014 році, а також широкомасштабного вторгнення її в Україну у 2022 році [14]. Отже, відсутність ефективних механізмів відповідальності та дієвого санкційного режиму за порушення договірних зобов'язань зумовили недостатню функціональну спроможність архітектури безпеки.

5. Наявні міжнародні договори з контролю над звичайним озброєнням недостатньо спроможні забезпечити належний рівень стримування процесів нарощування наступального військового потенціалу держав. Дослідження Г. Ситника і В. Мороза (2024) показало, що наявні міжнародні договори з контролю над звичайним озброєнням недостатньо спроможні реагувати на сучасні безпекові виклики [6]. Серед сучасних безпекових викликів Г. Ситник і В. Мороз (2024), а також В. Ліпперт (2024) та А. Граеф (2022) виокремлюють недостатню спроможність міжнародних договорів ефективно зменшувати нарощування наступального військового потенціалу держав [6, 13, 14]. На думку Л. Кулеси (2022), це спричинено структурними та процедурними недоліками міжнародних договорів у сфері контролю над звичайним озброєнням [15]. У зв'язку із цим, В. Ліпперт (2024) виокремлює російську федерацію, яка використовує наявні прогалини у міжнародних договорах контролю над озброєннями у власних інтересах, що, зокрема, уможливило формування росією військової спроможності, достатньої для розгортання широкомасштабної війни проти України [14]. Автор наголошує, що межі дії ДЗЗСЄ не охоплюють всієї території рф [14]. Ймовірно, це вказує на потенційне накопичення та зберігання росією військової техніки і військового озброєння, а також розвиток військової інфраструктури в зонах, на які не парирується дія договору. Науково-аналітичне дослідження Інституту міжнародних відносин та безпеки ФРН

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

(2022) демонструє, що ще до початку широкомасштабного вторгнення в Україну рф активно нарощувала військову інфраструктуру в Арктиці, зокрема на Кольському півострові, Новосибірських островах і Чукотці [16]. Це стосувалося побудови базових споруд, елементів логістичної та розвідувальної інфраструктури, що розширюють присутність рф далеко за межі європейських зон ДЗЗСЄ, фактично не регульовані договором [16]. Аналітичні оцінки Інституту дослідження війни (2025) підтверджують, що росія продовжує модернізувати військову інфраструктуру в зонах поза дією договору біля кордонів країн – учасниць НАТО [17]. На думку Т. Гроува (2025), також такими зонами є території Карелії та Мурманської області, в яких договором не встановлено значних обмежень [18]. З огляду на це, чинні міжнародні договори з контролю над звичайним озброєнням мають враховувати всю географічну територію країни, щоб уникнути потенційного нарощування військової сили держави. Отже, архітектура безпеки недостатньо спроможна забезпечити належний рівень стримування процесів нарощування наступального військового потенціалу держав, що зумовлює її загальну недостатню спроможність до протидії викликам.

6. Заходи, яких вживають сучасні безпекові організації для зміцнення довіри та безпеки, демонструють недостатню спроможність до протидії зосередженню військ поблизу державних кордонів. Аналізи досліджень А. Гудзя (2022) та А. Граефа (2025) показують, що заходи зі зміцнення довіри та безпеки до протидії зосередженню військ поблизу державних кордонів недостатні через структурні недоліки положень міжнародних договорів та угод стосовно зміцнення довіри та безпеки [19–20]. Унаслідок цього стають можливими значне зосередження військової сили у певному регіоні та незапланована військова активність. У дослідженні А. Граефа (2025) наведено докази того, що положення Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки мають ознаки недосконалості щодо запобігання раптовій військовій активності [20]. Наприклад, що військові навчання, які оголошують раптовими, можуть дати змогу очільникам держав уникнути завчасного попередження за 42 доби до їх проведення [35]. Це відображає можливість обійти міжнародний нагляд шляхом проведення раптової військової діяльності. Водночас заходи зі зміцнення довіри та безпеки допускають масштабне накопичення військових підрозділів поділом на менші компоненти. Наприклад, Г. Роза-Ернандес (2023) зазначає, що рф неодноразово з метою проведення великих військових навчань розгруповувала велике накопичення військ на менші складові, щоб уникнути обмежень за кількістю військовослужбовців, необхідною для повідомлення та міжнародного спостереження [11]. Зрештою це формує передумови для масштабного накопичення військових формувань в обхід міжнародного спостереження, зумовлюючи потенційну загрозу проведення широкомасштабних військових дій. Через значні недоліки в положеннях Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки США у 2022 році офіційно заявили, що росія накопичила близько 190 тис. військовослужбовців біля кордону з Україною [21]. Отже, заходи зі зміцнення довіри та безпеки в межах архітектури безпеки виявилися недостатньо спроможними запобігти масштабному зосередженню військових формувань рф поблизу кордонів України, що створило передумови для її широкомасштабного вторгнення в Україну.

7. Архітектура безпеки не є достатньо адаптованою до стрімкого розвитку сучасних технологій. Сучасні наукові дослідження І. Захарчук (2025) показали, що розвиток сучасних технологій тісно пов’язаний із розвитком військової сфери [22]. Зокрема, цей взаємозв’язок проявляється через активне впровадження новітніх технологій у сферу оборони, де швидко розвиваються системи військового озброєння та військової техніки. У дослідженнях Г. Ситника і В. Мороза (2024) та В. Мороза (2025) відзначено інтенсивний розвиток штучного інтелекту, дедалі ширше застосовуваного у військовій сфері [6, 23]. І. Чепков, В. Можаровський і П. Нор (2025) вказують на розвиток безпілотних літальних апаратів,

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

роботизованих систем, гіперзвукової зброї, а також космічних та кібертехнологій, також швидко впроваджуваних у військову сферу [24]. Наявна система контролю над озброєнням не враховує сучасних темпів і напрямів технологічного розвитку, зокрема інновацій, впроваджених у військовій сфері [6]. Зважаючи на це, наголошено на необхідності оновлення архітектури безпеки, насамперед системи контролю над озброєнням. В архітектурі безпеки не враховано технологічні інновації, що потенційно будуть використані з неправомірними цілями. Зокрема, неправомірними цілями вважають розповсюдження розвинутого військового озброєння, а також нарощування національного військового потенціалу держав, здатного спричинити нові безпекові виклики [6]. Отже, архітектура безпеки не враховує поточного технологічного розвитку, що потребує її адаптації до розвитку новітніх технологій, передусім швидко інтегрованих у військову сферу. Недостатня адаптованість до стрімкого розвитку сучасних технологій зумовлює недостатню спроможність архітектури безпеки.

8. Архітектура безпеки не враховує створення нових безпекових альянсів та розширення чинних оборонних союзів. Від часу формування архітектури безпеки в безпековому середовищі відбулися істотні трансформації, зокрема виникли нові безпекові союзи та оборонні коаліції, розширився склад учасників вже наявних оборонних об'єднань. Передусім, йдеться про розширення Північноатлантичного альянсу після розпаду Радянського Союзу, створення Організації Договору про колективну безпеку, Вишеградської четвірки, а також Північного оборонного співробітництва (NORDEFCO) в межах загальноєвропейського безпекового простору. Особливо виразно ці трансформації проявляються у сфері контролю над звичайним озброєнням. Як зазначає Асоціація з контролю над озброєннями (2023), ДЗЗСЄ ґрунтувався на блоковому підході та встановлював кількісні обмеження на основні категорії озброєнь і військової техніки, насамперед для НАТО й Організації Варшавського договору [25]. Однак у ході подальших домовленостей у сфері контролю над звичайним озброєнням не було враховано ані кількісних параметрів озброєнь країн – учасниць Організації Договору про колективну безпеку, ані специфіки держав, які не є сторонами ДЗЗСЄ, проте входять до різних оборонних союзів або форматів безпекового співробітництва, насамперед Естонської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки та Республіки Словенія, а також Киргизької Республіки та Республіки Таджикистан [33]. Як вважає Т. Піссе (2024), побудова нової архітектури безпеки потребує зобов'язань набагато більшої кількості країн, ніж під час холодної війни [26]. Отже, система контролю над звичайним озброєнням виявилася неспроможною адекватно врахувати появу нових безпекових союзів і розширення складу учасників наявних оборонних об'єднань, що зумовлює недостатню спроможність архітектури безпеки.

9. Архітектура безпеки недостатньо спроможна забезпечувати належний рівень військової транспарентності в умовах сучасного безпекового середовища. У дослідженні В. Мороза (2025) військову транспарентність визначено важливим компонентом забезпечення безпеки й стабільності в загальноєвропейському регіоні [27]. Автор наголошує, що військова транспарентність в системі контролю над звичайним озброєнням перебуває у кризовому стані в умовах наявного безпекового середовища та потребує значної перебудови в умовах архітектури безпеки [27]. Зокрема, серед проблемних питань В. Мороз виокремлює недостатню прозорість серед європейських країн щодо нарощування своєї обороноздатності внаслідок широкомасштабного вторгнення рф в Україну, остаточний вихід росії із ДЗЗСЄ у 2023 році та призупинення своєї участі більшістю європейських країн у цьому договорі. Проблематика сучасної військової транспарентності передусім характеризується нарощуванням наступального військового озброєння та військової техніки європейських держав, зокрема бойових танків, бойових броньованих машин, ракет дальнього радіуса дії, зенітно-ракетних комплексів, безпілотних літальних апаратів тощо, оскільки призупинення участі держави у ДЗЗСЄ фактично не зобов'язує її до імплементації кількісних обмежень

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

військового озброєння і військової техніки. Також широкомасштабне вторгнення рф в Україну актуалізувало питання щодо власної обороноздатності європейських держав перед таким вторгненням. З огляду на це європейські держави активно почали нарощувати власну військову спроможність. Крім того, у дослідженні Т. Піссе (2024) виокремлено експорт та імпорт звичайних видів озброєнь як проблематику військової транспарентності у прозорості діяльності європейських країн [26]. Зазначений чинник недостатньо регульований у межах архітектури безпеки та в умовах сучасного безпекового середовища. Водночас В. Мороз (2025) доходить висновку про те, що забезпечити безпеку і стабільність у загальноєвропейському регіоні можливо лише за допомогою ефективної військової транспарентності [27]. Таким чином, архітектура безпеки виявляє недостатню спроможність до підтримування ефективного рівня військової транспарентності в умовах сучасного безпекового середовища, що, своєю чергою, знижує ефективність механізмів зміцнення довіри та безпеки в регіоні та зумовлює необхідність істотної трансформації архітектури безпеки.

10. Архітектура безпеки недостатньо спроможна до викликів, що походять від одноосібного (авторитарного) політичного керівництва держави з потужним державним потенціалом та геополітичними амбіціями. Держава, яка має значний потенціал влади, зокрема політичний, економічний і військовий, може стати ймовірним інструментом для реалізації потенційних геополітичних амбіцій однієї людини. Це відображається в тимчасовому перебуванні при владі глави держави із концентрованими одноосібними політичними повноваженнями, коли найважливіші державні рішення для досягнення зовнішньополітичних та геополітичних амбіцій у політичній, військовій та економічній сферах ухвалюються одноосібно або з повним чи частковим впливом та/або підтримкою політичного устрою країни. Найбільш наочно така логіка простежується у практиках зовнішньої політики путіна та Д. Трампа в межах загальноєвропейського регіону, коли потенціал держави, зокрема політичний, економічний і військовий, використовується для досягнення власних зовнішньополітичних і геополітичних цілей. Зокрема, путін використовує військовий потенціал держави для реалізації власних геополітичних амбіцій через широкомасштабне вторгнення рф в Україну, а також військову інтервенцію росії у грузинські регіони Південної Осетії та Абхазії, у Придністров'ї в межах загальноєвропейського регіону. Водночас російське політичне керівництво долучило економічний потенціал рф для підтримання військової спроможності та продовження ведення широкомасштабних бойових дій в Україні в межах своїх геополітичних амбіцій. Це відображається у спрямуванні економічних ресурсів, зокрема воєнних витрат. За даними Українського інституту політики, щороку рф збільшує військові витрати на продовження війни в Україні. Оборонні витрати росії у 2022 році становили $86,4 млрд (+9,2%, 4,1% ВВП), у 2023 році – $109 млрд (+24%, 5,9% ВВП), у 2024 році – $149 млрд (+38%, 7,1% ВВП) [28]. Крім того, путін долучає політичний потенціал рф для нарощування співробітництва з Китаєм, Іраном та Північною Кореєю, щоб підтримувати військовий потенціал та продовжувати ведення широкомасштабних бойових дій в Україні [31]. З огляду на це, архітектура безпеки виявилася недостатньо спроможною запобігати використанню путіним державного потенціалу рф для широкомасштабного вторгнення в Україну. Своєю чергою, таку тенденцію до прояву геополітичних амбіцій також відображає Д. Трамп, який використовує політичний та економічний, а також імовірно військовий потенціал країни для досягнення своїх зовнішньополітичних та геополітичних амбіцій. До наявної геополітичної амбіції Д. Трампа належить контроль над Арктичним регіоном, зокрема Гренландією. Заяви Д. Трампа відображають використання політичного потенціалу насамперед через потенційне запровадження 25% мита для європейських країн, зокрема Королівства Данії, ФРН, Французької Республіки та Сполученого Королівства Великої Британії й Північної Ірландії, через невирішене питання про перехід Гренландії під контроль США [29]. За оцінкою аналітиків *Bruegel* (2026), Д. Трамп потенційно також здатний використати військову силу для

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

силового захоплення контролю над Гренландією [30]. Згідно з нормами міжнародного права Гренландія є складовою Королівства Данія, водночас США та Королівство Данія є учасницями НАТО, ООН і ОБСЄ, а також ДЗЗСЄ та Віденського документа 2011 року про заходи зі зміцнення довіри та безпеки. Такий конфлікт є значним викликом для договірного інструментарію, оскільки архітектура безпеки демонструє недостатню спроможність запобігти потенційному застосуванню державного потенціалу США, зокрема військової сили, проти міжнародно визнаної данської території. Таким чином, архітектура безпеки недостатньо спроможна протидіяти викликам, що походять від одноосібного (авторитарного) політичного керівництва держави з потужним державним потенціалом та геополітичними амбіціями, оскільки застосовані заходи зміцнення довіри та безпеки і контролю над звичайним озброєнням не враховують аспекту неправомірного використання політичного, економічного та військового потенціалу держави для досягнення геополітичних амбіцій одноосібного (авторитарного) політичного керівництва країни.

Висновок (Conclusion)

Проведене дослідження показало, що наявна договірна архітектура загальноєвропейської системи колективної безпеки демонструє недостатню спроможність до протидії сучасним викликам, що спричинено комплексом взаємозалежних викликів, зокрема виклику змін глобальної участі держав, виклику добровільності, виклику одноголосності, консенсусу і права вето, виклику механізмів притягнення відповідальності за порушення договірних зобов'язань, виклику нарощування наступального військового озброєння держав, виклику зосередження військ поблизу державних кордонів, виклику розвитку сучасних технологій, виклику міжнародних безпекових інституцій, виклику військової транспарентності та виклику одноосібного (авторитарного) політичного керівництва держави. Зазначений комплекс взаємозалежних викликів зумовлює необхідність істотної трансформації та реорганізації чинної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки.

Рекомендації (Recommendations)

Матеріали статті можуть бути використані для подальшого дослідження питань, пов'язаних із проблемами загальноєвропейської системи колективної безпеки, зокрема її структурою, термінологією, основною проблематикою та пошуком шляхів їх вирішення. Стаття може бути корисною для науковців та аналітиків, причетних до аналізу сучасного стану системи контролю над звичайним озброєнням, заходів зі зміцнення довіри та безпеки, а також загальноєвропейської системи колективної безпеки.

Напрямом подальших досліджень може бути аналіз структури архітектури безпеки, зокрема історичного аспекту, а також визначені цілі й досягнуті результати.

Конфлікт інтересів (Conflict of Interest)

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів.

Використані джерела

1. Михальський, Ю. В., Кендус, О. З., & Гороховський, Д. І. (2025). Роль України у формуванні нової міжнародної системи безпеки після 2022 року. *Публічне управління та політика*, 4 (8). https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.04
2. Буряченко, О. (2024). Трансформація механізмів міжнародної безпеки в контексті російсько-української війни. *Суспільство та безпека*, 4 (4), 14–19. https://doi.org/10.26642/sas-2024-4(4)-14-19
3. Kühn, U. (2020). The rise and fall of cooperative arms control in Europe. Nomos

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

Verlagsgesellschaft.
4. Організація з безпеки і співробітництва в Європі. (1990). Договір про звичайні збройні сили в Європі (ДЗЗСЄ). https://zakon.rada.gov.ua/go/994_314
5. Гудзь, А. М. (2020). Міжнародний контроль над озброєннями та військовою діяльністю: новий етап. *Наука і оборона*, 12 (3), 20–26. https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-12-3-20-26
6. Ситник, Г., & Мороз, В. (2024). Формування ефективної системи контролю над звичайними озброєннями в Європі: проблеми дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Національна безпека*, 1 (1), 11–20. https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/1-1/11
7. U.S. Department of Defense. (2020, May 21). DOD statement on Open Skies Treaty withdrawal. U.S. https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/2195239/dod-statement-on-open-skies-treaty-withdrawal/
8. Federal Foreign Office of Germany. (2025). The Vienna Document on Confidence- and Security-Building Measures. https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/218434-218434
9. Lippert, W. (2024, Nov. 20). Stabilizing Europe's security architecture after the Russo-Ukraine war? The future of conventional arms control in Europe. Global Governance Institute. https://www.globalgovernance.eu/publications/stabilizing-europes-security-architecture-after-the-russo-ukraine-war-the-future-of-conventional-arms-control-in-europe
10. Nelson, E. J., & Twardowski, A. (2022). The demise of an arms control treaty as a precursor to Russia's aggression against Ukraine. Bulletin of the Atomic Scientists. https://thebulletin.org/2022/02/how-the-demise-of-an-arms-control-treaty-foreshadowed-russias-aggression-against-ukraine/
11. Rosa-Hernández, G. I. (2023). How Russia's retreat from the Vienna Document information exchange undermines European security. Bulletin of the Atomic Scientists. https://thebulletin.org/2023/03/how-russias-retreat-from-the-vienna-document-information-exchange-undermines-european-security
12. Stockholm International Peace Research Institute. (2021). The withdrawal of the United States from the Treaty on Open Skies. In SIPRI Yearbook 2021: Armaments, disarmament and international security (Chapter 13).
13. Graef, A. (2021). Beyond stability: The politics of conventional arms control in Europe. *Contemporary Security Policy, 42 (2),* 200–223. https://doi.org/10.1080/13523260.2021.1891988
14. Lippert, W. E. (2024). How conventional arms control failures caused the Russo-Ukraine War. *Defense & Security Analysis,* 40 (1), 138–160. https://doi.org/10.1080/14751798.2024.2300889
15. Kulesa, Ł. (2022). The role of arms control in future European security. Stockholm International Peace Research Institute. https://www.shrmonitor.org/assets/uploads/2022/06/
16. Paul, M., & Swistek, G. (2022). Russia in the Arctic: Development plans, military potential, and conflict prevention. Stiftung Wissenschaft und Politik. https://doi.org/10.18449/2022RP03
17. Harward, C., Novikov, D., Harvey, A., Wolkov, N., Mappes, G., & Stepanenko, K. (2025, May 19). Russian offensive campaign assessment: May 19, 2025. Institute for the Study of War. https://www.understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-may-19-2025
18. Grove, T. (2025, Apr. 28). The Russian military moves that have Europe on edge. The Wall Street Journal. https://www.wsj.com/world/russia/russia-military-nato-europe-finland-ff53b912
19. Гудзь, А. М. (2020). Постановка проблеми: Ефективність застосування Віденського

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

документа 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки (кейс України). Наука і оборона, 13 (4), 3–11. https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-13-4-3-11

20. Graef, A. (2025). From crisis to strategy: The OSCE and arms control in a divided Europe. European Leadership Network.
21. U.S. Mission to the OSCE. (2022). U.S. Statement for the Vienna Document Joint PC-FSC Chapter III Meeting. https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/ukraine/2022/ukraine-220218-us-osce01.htm
22. Захарчук, І. В. (2025). Адаптація міжнародного права до викликів нових технологій: штучний інтелект, автономні системи озброєння та їх регулювання. Аналітично-порівняльне правознавство, 4 (3), 398–403. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.58
23. Мороз, В. (2025). Трансформація системи контролю над звичайними озброєннями в контексті розвитку штучного інтелекту: виклики та перспективи. *Національні інтереси України*, 2(7). https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/20028/20001
24. Чепков, І. Б., Можаровський, В. М., & Нор, П. І. (2025). Сучасні загальні тенденції розвитку засобів збройної боротьби. *Наука і оборона*, 28 (1), 3–15. http://nio.nuou.org.ua/article/view/326014
25. Arms Control Association. (2023). Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and Adapted CFE Treaty at a glance. https://www.armscontrol.org/factsheets/conventional-armed-forces-europe-cfe-treaty-and-adapted-cfe-treaty-glance
26. Risse, T. (2024). External threats and state support for arms control. Journal of Peace Research, 61 (2), 214–227. https://doi.org/10.1177/00223433221123359
27. Мороз, В. (2025). Військова прозорість у контролі над озброєннями в Європі: сучасні тенденції. *Національні інтереси України*, 8 (13), 213–231. https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-213-231
28. Бортник, Р., & Красовська, О. (2025, May 5). Економіка російсько-української війни (2022–2024): аналітичний огляд. Український інститут прикладної макроекономіки. https://uiamp.org/en/economics-russian-ukrainian-war-2022-2024-analytical-review
29. Trump, D. J. [@realDonaldTrump]. (2026, Jan. 17). [Text of the Truth Social post if available] [Post on Truth Social]. Truth Social. https://truthsocial.com/@realDonaldTrump/posts/115911344443637897
30. Wolff, G. B. (2026, Jan. 7). Greenland is not marginal: The US takeover threat is a strategic test for Europe. Bruegel. https://www.bruegel.org/first-glance/greenland-not-marginal-us-takeover-threat-strategic-test-europe
31. Мережа захисту національних інтересів АНТС. (2025). Протидія війні Осі Зла: уроки альянсу з України та виклики для європейської безпеки (Бриф). https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/bryf-final.pdf
32. United States Department of State. (2008, Dec. 9). Statement by the delegation of the United States of America to the Joint Consultative Group, 682nd plenary meeting, agenda item 2(b). https://2009-2017.state.gov/documents/organization/138820.pdf
33. Lachowski, Z. (2009). The CFE Treaty one year after its suspension: A forlorn treaty? (SIPRI Policy Brief). Stockholm International Peace Research Institute. https://www.sipri.org/sites/default/files/files/misc/SIPRIPB0901.pdf
34. Smith, R. J. (2011). Open Skies, arms control and human rights: A comprehensive view. Centre for Open Skies Research. https://censis.informatik.unihamburg.de/openskies/OS_article_Sec_Human_Rights_2011_12_08_incl_fig_abstract.pdf
35. Engvall, J. (2020). Military confidence-building in crises: Lessons from Georgia and Ukraine. Defence Studies, 20 (3), 250–270. https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1776615

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

References

1. Mykhalskyi, Y. V., Kendus, O. Z., & Gorokhovsky, D. I. (2025). Ukraine's role in shaping a new international security system after 2022. *Public Management and Policy, 4* (8). https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.04
2. Buryachenko, O. (2024). Transformation of international security mechanisms in the context of the Russo-Ukrainian war. *Society and Security, 4* (4), 14–19. https://doi.org/10.26642/sas-2024-4(4)-14-19.
3. Kühn, U. (2020). *The rise and fall of cooperative arms control in Europe*. Nomos Verlagsgesellschaft.
4. Organization for Security and Co-operation in Europe. (1990). *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE Treaty).* https://zakon.rada.gov.ua/go/994_314
5. Hudz, A. M. (2020). International arms control and military activities: A new stage. *Science and Defense, 12* (3), 20–26. https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-12-3-20-26.
6. Sytnyk, H., & Moroz, V. (2024). Formation of an effective system of conventional arms control in Europe: Research issues. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series: National Security, 1* (1), 11–20. https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/1-1/11
7. U.S. Department of Defense. (2020, May 21). *DOD statement on Open Skies Treaty withdrawal. U.S.* https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/2195239/ dod-statement-on-open-skies-treaty-withdrawal/
8. *The Vienna Document on Confidence- and Security-Building Measures.* (2025). Federal Foreign Office of Germany. https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/218434-218434?utm _source=chatgpt.com.
9. Lippert, W. (2024, Nov. 20). *Stabilizing Europe's security architecture after the Russo-Ukraine war? The future of conventional arms control in Europe*. Global Governance Institute. https://www.globalgovernance.eu/publications/stabilizing-europes-security-archite cture-after-the-russo-ukraine-war-the-future-of-conventional-arms-control-in-europe
10. Nelson, E. J., & Twardowski, A. (2022). The demise of an arms control treaty as a precursor to Russia's aggression against Ukraine. *Bulletin of the Atomic Scientists.* https://thebulletin.org/2022/02/how-the-demise-of-an-arms-control-treaty-foreshadowed-russias-aggression-against-ukraine/.
11. Rosa-Hernández, G. I. (2023). How Russia's retreat from the Vienna Document information exchange undermines European security. *Bulletin of the Atomic Scientists.* https://thebulletin.org/2023/03/how-russias-retreat-from-the-vienna-document-information-exchange-undermines-european-security
12. Stockholm International Peace Research Institute. (2021). The withdrawal of the United States from the Treaty on Open Skies. In *SIPRI Yearbook 2021: Armaments, disarmament and international security* (Chapter 13).
13. Graef, A. (2021). Beyond stability: The politics of conventional arms control in Europe. *Contemporary Security Policy, 42* (2), 200–223. https://doi.org/10.1080/13523260.2021.1891988
14. Lippert, W. E. (2024). How conventional arms control failures caused the Russo-Ukraine War. *Defense & Security Analysis, 40* (1), 138–160. https://doi.org/10.1080/14751798.2024.2300889.
15. Kulesa, Ł. (2022). *The role of arms control in future European security*. Stockholm International Peace Research Institute. https://www.shrmonitor.org/assets/uploads/2022/06/
16. Paul, M., & Swistek, G. (2022). *Russia in the Arctic: Development plans, military potential, and conflict prevention.* Stiftung Wissenschaft und Politik. https://doi.org/10.18449/2022RP03
17. Harward, C., Novikov, D., Harvey, A., Wolkov, N., Mappes, G., & Stepanenko, K. (2025, May 19). *Russian offensive campaign assessment.* Institute for the Study of War.

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

https://www.understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaig n-assessment-may-19-2025
18. Grove, T. (2025, Apr. 28). The Russian military moves that have Europe on edge. *The Wall Street Journal.* https://www.wsj.com/world/russia/russia-military-nato-europe-finland-ff53b912
19. Hudz, A. M. (2020). Postavka problemy: The effectiveness of applying the Vienna Document 2011 on Confidence-and-Security-Building Measures (Case of Ukraine). *Science and Defence, 13* (4), 3–11. https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-13-4-3-11
20. Graef, A. (2025). *From crisis to strategy: The OSCE and arms control in a divided Europe.* European Leadership Network. https://www.jstor.org/stable/resrep68490
21. U.S. Mission to the OSCE. (2022). U.S. *Statement for the Vienna Document Joint PC-FSC Chapter III Meeting.* https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/ukraine/2022/ ukraine-220218-us-osce01.htm.
22. Zakharchuk, I. V. (2025). Adapting international law to the challenges of new technologies: Artificial intelligence, autonomous weapon systems, and their regulation. *Analytical and Comparative Jurisprudence, 4* (3), 398–403. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.58
23. Moroz, V. (2025). Transformation of the conventional arms control system in the context of artificial intelligence development. *Challenges and prospects. National Interests of Ukraine, 2* (7). https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/20028/20001
24. Chepkov, I. B., Mozharovskyi, V. M., & Nor, P. I. (2025). Modern general trends in the development of means of warfare. *Science and Defence, 28* (1), 3–15. http://nio.nuou.org.ua/article/view/326014
25. Arms Control Association (2023). *Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and Adapted CFE Treaty at a glance.* https://www.armscontrol.org/factsheets/conventional-armed-forces-europe-cfe-treaty-and-adapted-cfe-treaty-glance
26. Risse, T. (2024). External threats and state support for arms control. *Journal of Peace Research, 61* (2), 214–227. https://doi.org/10.1177/00223433221123359.
27. Moroz, V. (2025). Military transparency in arms control in Europe: Current trends. *National Interests of Ukraine, 8* (13), 213–231. https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-213-231
28. Bortnyk, R., & Krasovska, O. (2025, May 5). *Economics of the Russian-Ukrainian War (2022–2024): Analytical review.* Ukrainian Institute of Applied Macroeconomics. https://uiamp.org/en/economics-russian-ukrainian-war-2022-2024-analytical-review
29. Trump, D. J. [@realDonaldTrump]. (2026, Jan. 17). [Text of the Truth Social post if available] [Post on Truth Social]. *Truth Social.* https://truthsocial.com/@realDonald Trump/posts/115911344443637897
30. Wolff, G. B. (2026, Jan. 7). *Greenland is not marginal: The US takeover threat is a strategic test for Europe.* Bruegel. https://www.bruegel.org/first-glance/greenland-not-marginal-us-takeover-threat-strategic-test-europe.
31. National Interests Advocacy Network. (2025). *Countering the Axis of Evil Warfare: Alliance lessons from Ukraine and challenges for European security* (Brief). https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/bryf-final.pdf
32. United States Department of State. (2008, Dec. 9). *Statement by the delegation of the United States of America to the Joint Consultative Group, 682nd plenary meeting, agenda item 2(b).* https://2009 2017.state.gov/documents/organization/138820.pdf
33. Lachowski, Z. (2009). *The CFE Treaty one year after its suspension: A forlorn treaty?* SIPRI Policy Brief. Stockholm International Peace Research Institute. https://www.sipri.org/sites/default/files/files/misc/SIPRIPB0901.pdf

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No. 2 (2026)

34. Smith, R. J. (2011). *Open Skies, arms control and human rights: A comprehensive view (including figures and abstract).* Centre for Open Skies Research. https://censis.informatik.unihamburg.de/openskies/OS_article_Sec_Human_Rights_2011_12_08_incl_fig_abstract.pdf
35. Engvall, J. (2020). Military confidence-building in crises: Lessons from Georgia and Ukraine. *Defence Studies, 20* (3), 250–270. https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1776615

Assessment of the capacity of the existing treaty architecture of the Pan-European collective security system to counter modern challenges

Maksym Pusan
PhD student, Scientific and Organizational Department
Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv
031898, Yulii Zdanovskoi Street, 1, Kyiv, Ukraine
e-mail: maksym_pusan_science@ukr.net
ORCID: 0009-0008-5216-9349

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the capacity of the existing treaty architecture of the pan-European collective security system to counter contemporary challenges. The relevance of the publication is due to the presence of a set of contemporary challenges that cause the insufficient capacity of this security architecture. The aim of the article is to assess the capacity of the existing treaty architecture of the pan-European collective security system to counter contemporary challenges. The research methodology is based on systemic and historical approaches, which allow analysing the inability of the current security architecture to adequately respond to contemporary threats. The paper establishes a logical dependence between current challenges and the limited effectiveness of the existing security system. A comparative method is applied to juxtapose contemporary threats with the potential of the security architecture. The article identifies a set of contemporary challenges facing the pan-European collective security system. It is found that this security architecture demonstrates insufficient capacity to counter contemporary challenges. At the same time, it is argued that insufficient capacity is caused by a set of interdependent factors. It is determined that the existing treaty architecture of the pan-European collective security system requires significant transformation and reorganization. The materials of the article can be used for further research on the problems of the pan-European collective security system, in particular its structure, terminology, key issues, and the search for ways to solve them. The article may be useful for scholars and analysts involved in analysing the current state of the conventional arms control system, confidence- and security-building measures, and the pan-European collective security system. A direction for further research may be the analysis of the security architecture's structure, in particular the historical aspect, as well as the defined goals and achieved results.

Keywords: treaty architecture of the Pan-European collective security system, conventional arms control, confidence- and security-building measures, security environment, military transparency, development of technologies, international security organizations, Russian Federation’s full-scale invasion of Ukraine.